

Vrijloopstal ideaal, maar kosten houtsnippers te hoog

Toch terug naar ligboxen

„Nooit meer boxen“, riep Wilco Jensma toen hij in 2010 zijn vrijloopstal in gebruik nam. Maar vorig jaar plaatste hij tóch weer boxen terug, met pijn in het hart. „Puur vanwege de kosten van de houtsnipperbodem. Verder is het een geweldig systeem, voor koe en boer.“ Opmerkelijk is ook dat hij al zijn koeien doormelkt en niet droogzet.

Zo lagen de koeien van Wilco Jensma tot vorig jaar in de vrijloopstal.

Copyright foto

Zo ziet de stal er nu uit. Met 120 nieuwe boxen is er ruimte voor 35 extra melkkoeien, die wil Jensma binnenkort aankopen.

Wilco krijgt alle koeien twee keer daags in de melkstal; hij zet geen koeien meer droog.

Video

Bekijk ook de video over het bedrijf van de familie Jensma op www.melkvee.nl in het dossier Melkvee Magazine.

In de ligboxenstal van de familie Jensma in Toornwerd (GR) is nog goed te zien waar de zijgevel van de oude stal ophield en waar in 2009 de zijwaartse uitbreiding is gerealiseerd. Op die plek lag voorheen een sleufsilos, vertelt Wilco Jensma. „Daar lag al een asfaltvloer. We hebben er gewoon een kap overheen gezet.“ Zo werd er tegen relatief geringe investeringen een vrijloopstal van 16 bij 49 meter aan de oude stal gebouwd.

Het stalsysteem leek hem ideaal. „Onze oude ligboxenstal dateert uit 1978 en ik was die boxen zó zat. Het jongvee komt puntgaaf uit de groepshokken, maar in de ligboxenstal zie je geregeld dikke hakken, dikke knieën. Of ik kwam 's avonds thuis en dan zat er weer een koe vast voor in de box. In een vrijloopstal kunnen ze net zo gaan liggen als ze willen, dat gaat altijd goed.“

Begin 2010 nam hij het vrijloopgedeelte in gebruik, voor toen nog 60 koeien. De uitbreiding was nodig om ruimte te scheppen voor het jongvee. De 40 oudste pinken verhuisden naar de rij boxen achter de melkstal. Voor het melkvee bleef ook een rij boxen staan in het oude gedeelte, omdat hij daar toch niet met de trekker kon komen om de bodem te frezen. „Daar lag geen koe meer in. Alleen als de pot op het laatst te vochtig werd, zochten ze de boxen weer op.“ Voor het welzijn van de koeien was het ideaal, en voor de boer zelf ook, meent hij. „Een makkelijk en eenvoudig systeem, er kan niks kapot. En de koeien kalften er ook heel makkelijk in af.“

20.000 euro per jaar

Het eerste jaar kon hij toe met één bodem. Elke dag een kwartiertje frezen, het ging fluitend. Maar toen hij in 2012 overstapte van een maïs- op een grasrantsoen werd de mest een stuk natter. Ook het aantal koeien groeide in 2013, van 60 naar 80. „Op het laatst moest ik twee keer per jaar de bodem vervangen en was ik 20.000 euro per jaar kwijt aan houtsnippers. Nu had ik voor een vrijloopstal wel een hoge bezetting, met 9 vierkante meter per koe. Maar als ik 20 vierkante meter

per koe zou hebben en maar één per jaar de bodem zou vervangen, zouden de kosten per jaar nog steeds even hoog zijn”, aldus de veehouder.

Het eerste jaar kon hij de houtsnippers nog vrijwel voor niks krijgen van Staatsbosbeheer. Maar omdat er steeds meer houtsnippers nodig zijn voor energiecentrales (recent is de tweede geopend in Purmerend) liep de prijs op tot 30 euro per ton.

Wat ook frustrerde, was dat houtsnippers niet altijd goed beschikbaar bleken. „Een keer toen de bodem aan vervanging toe was, waren er drie weken lang geen houtsnippers te krijgen. Dan moet je de koeien drie keer zo intensief voorbehandelen, dat gaat gauw vervelen.“ De bodem reed de veehouder overigens zelf uit de stal aan de hoop. Die werd na het composteren als vaste mest op het land uitgereden.

Jensma telde zijn knopen. Het systeem was ideaal, de vaste mest ook, maar de kosten voor de houtsnipperbodem kwamen wel elk jaar terug. En de beschikbaarheid was niet optimaal. Overschakelen op stro heeft hij ook overwogen, maar ook die kosten zijn hoog en stromest plakt bovendien zo akelig goed vast aan de koeien. Compost viel af omdat de zuivelindustrie die bodems niet meer accepteert. Dus besloot hij toch maar terug te keren naar ligboxen.

Nieuwe boxen

Bij de bouw van de vrijloopstal had hij al wel rekening gehouden met de afstand tussen de spanten, zodat er eventueel weer boxen in konden. „Dat was absoluut niet de planning. Maar omdat er toen nog weinig ervaring was met vrijloopstallen, en er gesproken werd over bacteriën in de pot, heb ik dat wel in mijn achterhoofd gehouden.“

Achteraf bleek de veehouder dus een vooruitziende blik te hebben. Afgelopen zomer heeft hij er 120 nieuwe boxen in geplaatst. Ook de resterende rij boxen voor de melkkoeien werd vervangen. „Ik zag er echt als een berg tegenop, maar het is gelukkig reusachtig mee-

gevallen.“ De nieuwe boxen hebben de oude breedtemaat, maar zijn wel een stuk hoger en langer. De koeien liggen kop aan kop en hebben nu voldoende ruimte om op te staan en te gaan liggen.

Vertegenwoordiger

De beslissing om toch terug te keren naar ligboxen is tekenend voor de pragmatische insteek van de Groningse melkveehouder.

„Melken moet makkelijk gaan en je moet er geld aan overhouden”, zegt hij nuchter. In de versgestucte keuken van de boerderij – het bedrijf ligt midden in het Loppersumse aardbeevingsgebied en er zijn afgelopen zomer wat scheuren weggewerkt – schenkt hij al pratend nog een bak koffie in.

Groningers hebben misschien een wat stug imago, maar Jensma is vlot van de tongriem gesneden en werkte jaren als vertegenwoordiger bij Hendrix UTD. Twaalf jaar geleden besloten hij en zijn vrouw Anneke om alsnog samen met vader Doeke en moeder Tine Jensma in maatschap te gaan. Voorheen zat zijn broer in maatschap in het 80 hectare omvattende bedrijf, dat akkerbouw combineerde met melkvee. Die maatschap werd ►

Copyright foto

De oude ligboxenstal uit 1978 is in 2010 aan de linkerkant met 16 x 49 meter uitgebouwd.

Copyright foto

Copyright foto

In de nieuwe ligboxen liggen de koeien kop aan kop en hebben ze voldoende ruimte om op te staan en te gaan liggen.

De koeien worden gedekt door een blaarkopstier in de koppel.

echter ontbonden en de koeien werden verkocht. Wilco en Anneke woonden toen nog in het dorp. „Maar op een gegeven moment realiseer je je wat een geweldige rijkdom het is om als kind op te groeien op de boerderij. Dat wilden wij voor onze kinderen ook; dat heeft zeker meegespeeld bij de beslissing om toch te gaan boeren.”

Vee aangekocht

In 2003 werden twee koppels van bij elkaar 60 koeien aangekocht en ging de 2 x 6 visgraat weer draaien. Jensma voerde de eerste jaren voor 80 procent maïs. Dat paste uitstekend in het rotatieschema van de akkerbouwtaak en de koeien gaven er goed melk van. „In het begin was ik ook nog fulltime vertegenwoordiger en dan is maïs natuurlijk heel makkelijk: je hebt maar één snee per jaar en dat is meteen een hele beste.”

Alles werd geïnsemineerd met Belgische Blauwen en al het benodigde vee voor vervanging werd aangekocht. Tot er in 2007 een keer IBR binnenkwam. „Toen ben ik gestopt met aankopen en kalveren gaan aanhouden.”

Stier in de koppel

Het idee was om zelf te gaan insemineren. Wilco: „Ik heb een inseminatiecursus gevolgd en een vat gekocht. Ik vond het heel leuk werk, maar het wilde gewoon niet, jammer genoeg. Ik kreeg dove handen, dove armen

en de koeien werden niet drachtig. Sindsdien loopt er gewoon een stier in de koppel. Ik heb geen tochtdetectie nodig, hij pakt ze allemaal”, lacht hij. Maar: het blijft altijd oppassen met een stier in de kudde. Zeker met het koeien ophalen. „Zodra ik een stier niet meer vertrouw, gaat-hij weg. En ook als ik een melker heb, zet ik de stier even apart.”

Het liefst houdt hij een stier aan van zijn beste koeien, waar hij dan wel de KI voor laat komen. Zo heeft hij bijvoorbeeld drie eigen O-Man-stiertjes gehad. Maar het loopt ook wel eens anders. Jensma doet nog steeds niet moeilijk over de aankoop van vee. Zo loopt er momenteel een Blaarkopstier tussen de koeien omdat de stier die hij eerst had aangekocht nog wat hoogte tekortkwam. „Die mag nu het jongvee dekken; daar kan hij wel bij.” Alle dieren worden gescand op dracht, maar verder heeft hij niet of nauwelijks kosten aan de fokkerij. „Je koopt een stier voor 1.000 euro en hij gaat voor 1.200 euro weg, en intussen heeft hij alle koeien gedekt. Ik heb er geen omkijken naar.” Over de fokkerij maakt hij zich bepaald niet druk. „Ik mag graag een mooie koe zien, maar verder is het niet mijn ding. Je hebt boeren die daar uren over kunnen praten; ik ben altijd met twee minuten klaar. Als de koeien maar functioneel zijn.”

Alles doormelken

Als melkveehouder wil hij vooral makkelijk en praktisch werken. Zo is het ook gegroeid dat

hij al jaren geen koe meer droog zet. „Toen ik nog volledig maïs voerde, hadden we altijd een tekort aan structuur in het rantsoen. Zonder voermengwagen viel het niet mee om smakelijk structuur toe te voegen. Links en rechts kwamen er geregeld lebmaagverdraaiingen voor. We molken toen als een tierelier, ik moest soms koeien met 25, 30 liter droogzetten, met een bak van een uier. Dus ben ik begonnen om die koeien door te melken. Dat beviel prima en sinds 2008 doen we het bij alle koeien zo.” Veel mensen zijn volgens Jensma sceptisch over het niet-droogzetten, maar hij heeft ervaren dat het prima kan. Een week of twee, drie voor het afkalven voert Jensma de brokgift al wat op, zodat ze goed opstarten. „Alleen rond het afkalven zie je bij sommige koeien een paar dagen even wat vlokjes in de melk, die moet je dan apart houden. Maar ik heb niet meer of minder uierontsteking dan voorheen. En sommige koeien geven een of twee dagen voor het kalven al biest, die zet ik dan vast in de koelkast.”

Gehaltes op peil

Jensma ervaart dat de doorgemolken koeien tegen het afkalven minder, maar wel dikere liters geven. Ook pieken ze in de eerste veertien dagen na het afkalven niet zoals vroeger. „Maar ik heb ook geen koeien meer die onder de 3,30 procent eiwit zitten. De gehaltes blijven beter op peil en drie weken tot een maand na het kalven bereiken ze de

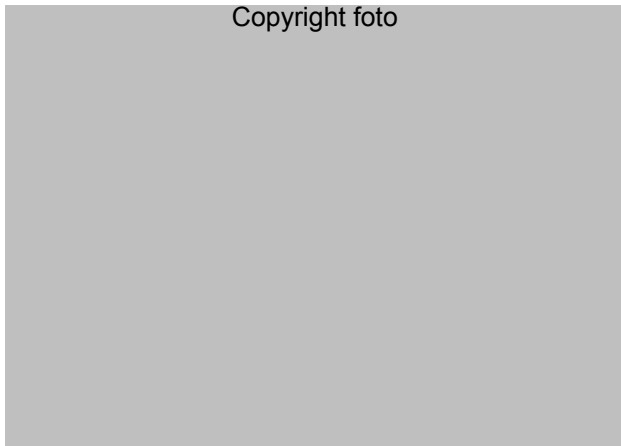
Copyright foto

Bedrijfsgegevens

Wilco (40) en Anneke (34) Jensma hebben met hun kinderen Mathijs (7), Elène (5) en Joost (3) in het Noord-Groningse Toornwerd een melkveebedrijf met 80 koeien en 80 hectare kleigrond. Het bedrijf groeit dit jaar door naar 115 koeien. Om aan de derogatie te voldoen, verdwijnt de akkerbouwtaak en wordt er dit jaar 60 hectare gras geteeld. Daarnaast resteert er nog 3 hectare suikerbieten en 5 hectare tarwe. Verder verhuurt Jensma jaarlijks 12 tot 15 hectare aardappelland.

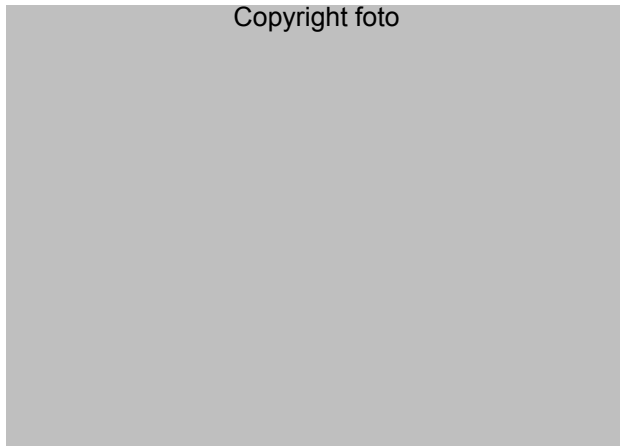
Wilco melkt nog steeds in de oude 2 x 6 visgraat melkstal uit 1978. Opmerkelijk is dat hij sinds 2008 geen enkele koe meer droogzet, maar alle dieren continu doormelkt. Het rollend jaargemiddelde over 2014 komt uit op een gemiddelde productie van ruim 8.700 kilo melk per koe met 3,70 procent eiwit en 4,46 procent vet. De gemiddelde leeftijd is met 3 jaar en 11 maanden relatief jong, omdat hij in 2013 20 vaarzen heeft aangekocht voor de uitbreiding van 60 naar 80 koeien.

Copyright foto

Jensma kuult zijn eigen tarwe in als gps: „Een mooi rustig product, daar raakt geen koe van overstuur.“

Copyright foto

De oude akkerbouwschuur herbergt het jongvee. Sinds de jongste kalveren in iglo's zitten, is kalverdiarree verleden tijd.

piek in liters toch wel." Gemiddeld geven zijn koeien 3,70 procent vet en 4,46 procent eiwit. Vorig jaar, toen hij er nog een beetje maïs bijvoerde, was het zelfs 3,80 procent eiwit. „Je melkt koeien twee maanden langer door, met dikke melk“, verklaart hij.

Hij vindt het ideaal dat de drachtige koeien gewoon in de koppel blijven lopen. „Waar de stier loopt, komen ook de pootjes eruit“, schetst hij. Hij voert ze allemaal hetzelfde rantsoen, de dieren blijven in dezelfde groep en in het dagelijkse melkritme. Omdat hij ze twee keer daags in de handen heeft, kan hij prima zien of een koe op het punt staat af te kalven. Dan gaat ze even in het strohok. „Het is super makkelijk. Je houdt alles hetzelfde, dat is goed voor mens en dier“, meent hij. „Ik denk dat je met doormelken veel problemen voorkomt. Qua dierdag-dosering zitten we gemiddeld op 0,9. Het melkziekte-infuus hebben we zelden meer nodig. En de kalfjes hebben er ook geen hinder van.“

De kalveren haalt hij direct weg bij de koe, omdat hij zelf de controle wil hebben over de biestiname. De kalfjes komen in de oude akkerbouwschuur te staan in kalveriglo's op wielen. Dat bevalt super. „Sinds we die gebruiken, hebben we nagenoeg geen last meer van kalverdiarree. We hebben in principe een paar iglo's te veel, zodat ze na het schoonspuiten ook de tijd hebben om op te drogen.“ In dezelfde schuur zitten de iets oudere kalveren in groepen in strohokken.

Nu de vrijloopstal weer is voorzien van boxen, kan Jensma 35 koeien meer houden. Vanaf april wil hij doorgroeien naar 115 koeien. Die koopt hij aan. „Dan kun je meteen gaan melken. Het jongvee dat er loopt, gebruik ik gewoon voor vervanging.“

Afscheid akkerbouwtaak

Om aan de derogatie te kunnen voldoen, moet Jensma tot zijn spijt afscheid nemen van de akkerbouwtaak. Voorheen had hij 30 hectare tarwe, 6 hectare suikerbieten en 12 tot 15 hectare aardappelland voor de verhuur. Daarnaast teelde hij 30 hectare maïs, maar dat is drie jaar terug vrijwel allemaal gras geworden. „Dit jaar heb ik na de tarwe ook overal gras in gezaaid, ik heb nu 60 hectare gras, 3 hectare bieten en 5 hectare tarwe, en geen maïs meer.“ Vorig jaar heeft hij vanwege de verbouwing de koeien geweid. Of hij dat dit jaar ook weer gaat doen, weet hij nog niet.

De tarwe wordt in zijn geheel ingekuuld als tarwe-gps. „Tarwe-gps is heel mooi voer, het geeft rust in het rantsoen. Er raakt geen koe van overstuur“, aldus Wilco. Het rantsoen bestaat voor ongeveer driekwart uit gras en voor een kwart uit gps, eventueel aangevuld met wat voeraardappelen en aanvullend eiwit.

Ook de oudmelkte koeien worden (vanwege het doormelken) altijd met de koppel mee gevoerd. „Daardoor voer je ze eigenlijk iets te

luxe“, erkent hij. „Zolang ze maar melk blijven geven, is dat geen probleem, maar je hebt ook koeien die de laatste maand bijna niks meer geven.“ Ook dergelijke koeien hangt hij nog twee keer daags het melkstel onder.

‘Romantiek verdwijnt’

Het afscheid van de akkerbouw doet wel een beetje zeer. „Een stukje romantiek verdwijnt“, meent hij. „Met zijn allen koffiedrinken en eten op het land, de kleinkinderen met opa mee op de combine, dat waren altijd wel leuke momenten.“

Het sociale leven en tijd doorbrengen met de kinderen staan hoog op de agenda bij de Groningse veehouder. Wilco en Anneke hebben drie jonge kinderen in de leeftijd van 3 tot 7 jaar. „Ik melk 's morgens altijd om vier uur, dan ben ik om half zeven klaar met melken en voeren en heb ik ook tijd om de koters naar school te brengen of naar voetbal. Ik hoef er pas om vier uur 's middags weer te zijn. Dat vind ik ook het mooie aan boeren: je maakt veel uren, maar met koffiedrinken en eten ben je wel altijd thuis. Ik hoop dat dat straks ook zo blijft als we meer koeien melken.“

Daarom speelt hij ook met de gedachte om de oude 2 x 6 visgraat uit te breiden naar een 2 x 11. „Dat scheelt flink veel tijd; dat wordt waarschijnlijk de volgende stap. Want je moet niet vergeten: als je niks droogzet, heb je wel altijd alle koeien in de melkput.“ ■

De krachtvoerkosten liggen jaarrond op zo'n 9 cent per kilo meetmelk, inclusief jongvee en mineralenverstrekking. Wilco en Anneke zijn in 2003 begonnen met boeren in maatschap met Wilco's vader Doeke. Die deed altijd de akkerbouwtaak. In 2006 namen ze het bedrijf over. Ook nu Doeke 72 is, loopt hij nog alle dagen op het bedrijf en melkt hij 's avonds meestal mee. Waardevolle, niet te onderschatten uren, aldus Wilco. Anneke werkt drie dagen buitenshuis als adviseur particulieren bij de Rabobank.

Copyright foto

